

організації, особливостей вихованості, соціально-політичних умов буття.

Серед таких індивідуальних і соціально-політичних характеристик – відокремлення інтелектуалізму від раціональності у практичній поведінці особистості, а інтелігенції від функції ідейного провідника суспільства; звуження інтересів інтелігентної людини до таких, чий розумові та духовні інтереси не виходять за межі роботи та сім'ї.

Для інтелігенції в її узагальнюючій характеристиці характерна активна життєва позиція особистості у її спрямованості по відношенню до свого народу на організаційне формування висококультурного середовища та простору конструктивної дії. Це спрямування діяльності не носить декларативно-демонстративний характер, а має ознаки інструментальної дії в межах, відведених різними життєвими ролями інтелігентної людини в суспільстві – від сімейних, родових до професійних і політичних в залежності від індивідуальних властивостей особистості і наданих їй природою і розвинутих вихованням талантів.

Яремчук О. В.

Доктор психол. наук, професор ІПО, ОНУ імені І. І. Мечникова

КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНИЙ ТА МІФОЛОГІЧНИЙ КОНТЕКСТИ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ В УКРАЇНІ

Проблеми розуміння та управління культурним розмаїттям на рівні регіонів, держав, національних спільнот і навіть окремих особистостей виявилися сьогодні

важко вирішуваними. Тому видається актуальним розглянути умови, необхідні й достатні для того, щоб консолідувати в Україні спільноти, що різняться за культурним спрямуванням на основі формування національної самосвідомості. Одна з відмінних характеристик мультикультурного суспільства – заперечення ієрархії культури, культурного розподілу на центр і периферію, примат горизонтальних зв'язків над вертикальними. Все це зближує мультикультуралізм з практикою постмодерних спільнот. Для цього необхідно поставити українські реалії в культурно-історичний контекст країн Європи, що мають такий досвід.

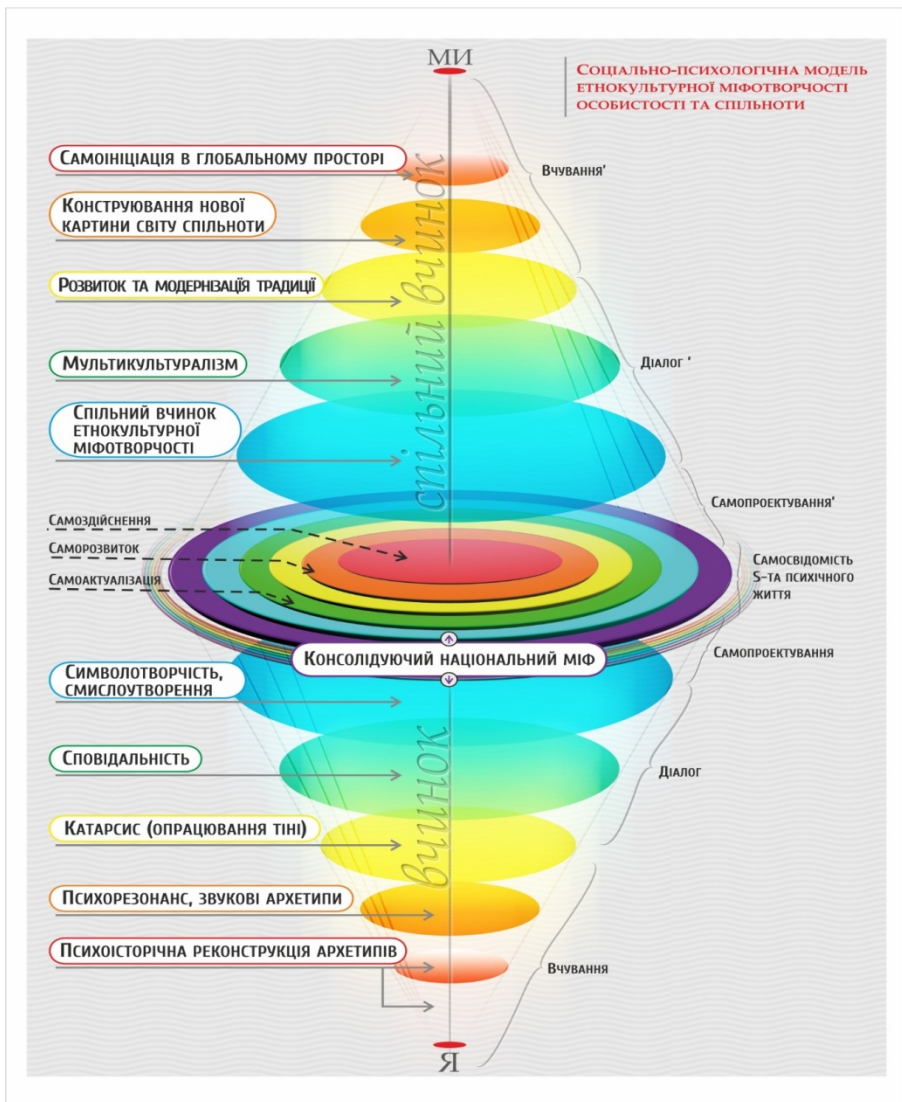
В процесі освоєння цього досвіду постає проблема соціетального підґрунтя політичної практики мультикультуралізму. Оскільки воно, з одного боку, обумовлює зазначені вище горизонтальні зв'язки культур в мультикультурній спільноті, а з іншого – обумовлює подолання людиною меж своєї ідентичності і визнання цінності інших культур у власній самореалізації. Останню тенденцію ми співвідносимо з індивідуальним мультикультуралізмом. Дослідники мультикультуралізму сходяться на тому, що невід'ємною рисою сучасних спільнот і навіть умовою їх розвитку є культурна складність. Погляд на культуру тільки як на архетип, а на етнічну ідентичність – як на біосоціальний організм заперечує рух і розвиток культурних форм, ігнорує роль особистісної стратегії вибору, проектної діяльності людей. В сучасному світі окреслилися нові тенденції і канали культурного ускладнення, нові технічні та інформаційні канали руйнування культурної норми або монокультури, однак, без обов'язкової маргіналізації її носіїв. Внаслідок цього з'явився феномен і концепт культурної гібридності. У зв'язку з цим виявляється дискусійною соціально-культурна природа сучасних націй. Саме багатоетнічне

співгромадянство, а не етнічні групи і релігійні громади є нині основними виробниками культурного капіталу. Нація в сучасному розумінні – це історична, культурна та соціально-політична спільність людей в межах державного утворення, що перебуває під єдиною суверенною владою та усвідомлює власну спільність на основі єдиних цінностей при збереженні культурної складності. Яким повинен бути процес формування національної самосвідомості, які цінності можуть бути основою злагоди в мультикультурному суспільстві? Ми вважаємо, що вони постають в процесі самоактуалізації, самореалізації та самоздійснення особистості в культурно-історичному просторі. У цих умовах необхідним є індивідуальний мультикультуралізм як здатність суб'єкта в процесі свого існування створювати нові цінності і смисли на перетині різних культур за допомогою етнокультурної міфотворчості.

Сутність соціально-психологічної концепції етнокультурної міфотворчості особистості розробленої нами полягає в тому, що етнокультурна міфотворчість – це синтетичне і багаторівневе явище, що відображує здатність людини розпізнавати архетипово-символічні змісти і, взаємодіючи з ними, розкривати свій культурно-історичний і соціально-психологічний потенціал. Етнокультурна міфотворчість виступає важливою формою пізнання, самоактуалізації, саморозвитку та самоздійснення особистості, особливо в умовах культурної глобалізації. У процесі спільного вчинку етнокультурної міфотворчості створюються ціннісно-сміслові та предметно-дієві передумови консолідації етнонаціональної спільноти. Етнокультурна міфотворчість ґрунтується на індивідуальному авторському міфотворенні, яке узгоджує етнокультурну картину світу та індивідуальний образ світу суб'єкта і лежить в основі формування та розвитку

національного міфу, оскільки відображає взаємозв'язок ментальності особистості як суб'єкта й етносу як колективного суб'єкта. У процесі обґрунтування соціально-психологічної концепції етнокультурної міфотворчості особистості був сформований поняттєвий апарат, що інтегрував напрацювання кількох теоретико-методологічних підходів в соціальній психології та психології розвитку особистості: етнокультурна міфотворчість особистості, спільний вчинок етнокультурної міфотворчості, самоконструювання «Я», культурний соціогенез особистості, індивідуальний авторський міф, принцип карнавальності, етапи самоконструювання «Я». Побудовано комплексну соціально-психологічну модель етнокультурної міфотворчості особистості та спільноти (МЕМОС), яка призначена для прогнозування подальшого розвитку етнокультурної міфотворчості. МЕМОС об'єднує низку моделей, серед них: соціально-психологічна модель циклічності міфотворчості від первісності до епохи глобалізації; соціально-психологічна модель самоконструювання «Я» в культурно-історичному просторі; соціально-психологічна модель національного міфу; соціально-психологічна модель саморозвитку суб'єкта культуротворчості.

З'ясовуючи можливості консолідації етнічних груп та особистостей в соціальній роботі на основі принципу мультикультуралізму, підкреслимо, що актуальним виявляється постмодерністський проект сучасної мультикультурної реальності. Він акцентує на гармонізації концептів «Свій», «Інший», «Чужий» в індивідуальному і соціальному просторі і апелює до ідеї культурного діалогу.

Необхідними і достатніми умовами консолідації спільнот, що різняться за культурним спрямуванням є: по-перше, розвиток культурних форм; по-друге, визнання ролі

особистісного вибору, проектної діяльності щодо етнічної ідентифікації; по-третє, дослідження феномену культурної гібридності як наслідку індивідуального мультикультуралізму.